

Izhaja vsaki četrtek
in velja s poštno vred
in v Mariboru s pošiljanjem
na dom
za celo leto . . 3 fl.
" pol leta . . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . . 2 fl. 50 k.
" pol leta . . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

"Poduk v gospodarstvu bogati deželo."

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznani se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

Štv. 4.

V Mariboru 23. januarja 1868.

Tečaj II.

Gospodarske stvari.

O hrastju.

(Dalje.)

Vrnimo se sedaj spet k našemu predmetu, k hrastju. Videli ste korist in lahkoto, s katero se zemlja v vrednosti jako povzdigne, ktera za drugo ni, nego za gozd zavoljo svojega primerne položaja in globoke zemlje. Dostikrat se pa tudi kraj potokov, jarkov in v grapah želod ali hrastiči z dobrim vspehom zasajujejo, kar spet veliko dobička donaja. Po gozdih, kjer je saj 4 k večemu do 6 érevljev globoka zemlja se kaj koristno želod sadi, ali saj zmes med drugim gozdnim drevjem po praznotah in lehah, ako še gozd ni prestar. Navadno se sadi drevesce v rajdi 3 éevlje eno od drugega, rajde pa en seženj ena od druge: tako spraviš nad 3000 raznih dreves na en oral. Tak mlad gozd, kojega si zasadil z izvzetimi mladimi eno do 5 let starimi drevesi iz goščav svojega gozda zapuščenega, ker si iz semena gozdnih dreves ne veš izrežati mladih drevesic, ti čudovito hitro raste, in že najmanj v desetem ali saj 15 letu najdeš dovolj mladih dreves za razne potrebe. Posebno moraš tu nakazane drevesa v ozir jemati, koja so krevljasta, od snega polomljena, v preveliki goščavi, ali od zločinske tatinske črne roke presekanja, jim venci, spodnje veje oklestene kot smrekam, hojam jelkam; tako drevo si težko več kedaj opomore, in to tem manj, ako se je to poleti zgodilo, ker je po deblu preobilno ran, iz kojih se smola ali sok cedi, in je tako overa v vspešno visokost rasti, naj še na tako ugodnem torišču ali zemlji stoji: vršičev le kakih 3 do 4 palcev dolgih požene. — Od tega te lahko prepričam s svojimi tako od nesrečne krivične roke poškodovanimi drevesi gozdnimi. — Da bi strela razjasnila take zakajene črne možgane vtrajljivega izvrška človeškega rodu — ki se predrzne stegniti svojo omazano grdo roko na ptuje blago, kojega nikol ne misli niti ne more povrniti! — Ali ne veš, da za spomladom pride leto, za letom jesen, za jesenjo pa zima!? — Skrbi toraj za potrebne reči na poštenu način o svojem času, in ne bodi kot živina brez pameti, da v silo ne prideš, ker praviš: „Nisem imel, sem moral vzeti!“ — ali pa celo svojo krivico izgovarjaš, kakor sem sam slišal: „Saj mešnikom in gospodom ni greh kaj jemati!“ — „Kra-“ „sti“, hočeš reči. Za Božjo voljo! Kteri hudič ti je ta peklenški nauk prinesel in te tega ničel? ktera izmed deseterih zapovedi božjih to velevala? — To je porod iz pekla, kjer je vsa laž in krivica shranjena in doma. — O tatinski nesrečnež! tebi gotovo tudi ni sveto ptuje blago niti kmetovo, niti želarjevo, niti hlapčevo ali kake vboje toda redne skrbne in delavne dekle. — Grdoba! bodi skop po krčmah, sejmi v ošabnih nošah, in varuj se kozmate lenobe in smrdljive nečistosti, ter se raje uči lepih potrebnih reči za svoj sedajni in prihodnji stan; verjemi mi: vsega boš zadost imel! — Dokler boš ti razuzdanelec prevzet, v lenobi zaplesnjen zapravljenik, vsem vetrovom enaki raztresnenec brozi sramote in značaja — in ti ošabna gizdelinka se vrteča kot petelin na strehi odkod kateri primaha — vaju oče pa zavošeni mastni klobuk nosi, da vsi psi za njim dirjajo! — ne bo se vam bolje godilo. — Ali kamo sem spet zabredel? Bog mi greh odpusti! vse blage nedolžne duše pa mi naj prizaneso, ako sem se zlagal.

Tudi mladih hrastičev ne smeš klestiti, zakaj prehaboto potem na vršičih rastejo, ki se k tlom nagnejo, in potlej več ne zravnajo, ako jih h kolu ne privežeš. Kadar pa že močna

debla imajo, se jim zamorejo veje odžagati tik debla, da daljše gladko in lepše deblo dobijo; to mislim jim ne škoduje, kakor sem na svojih hrastih zapazil. Inače pa so razna plemena hrastov. Eni od narave gladka visoka debla storijo, drugi pa komaj seženj od zemlje že veje razprostirajo; tim malo koristi veje odžagati, ker jih spet še obilnejše poženejo, česar se sam lahko prepričam.

Na tak način je vedno iz mladega gozda drv za kurjavo, za razno manjšo rabo kot: rante, kolje, raglje, obroče, vejevje itd., dokler ne stoji kakih 4 do 500 smrek, hoj ali jel in drugega za kmetovanje potrebnega visokega drevja na enem oralu vseh skupaj v lični razmeri do 200 let; in ako vsako drevo le po 10 for. ceníš, je oral takega gozda 4 do 5000 for. vreden! — Kdor pa ima samo hrastje, kako se vidi na eni ravnini zunaj Lukavee, ko se k sv. Križu nad Ljutomerom pelja, dozdeva se mi v „Logarovcih“; ali inače navadno gozdno globoke zemlje lego, in si tako oskrbi z majhnim trudom s sajenjem želoda na isti način kot je zgoraj rečeno hrastov gozd, ima za 100 do 200 let najmanj 300 hrastov. In ako en hrast le za 20 for. cenimo, znese en oral hrastovega gozda 6000 for! — Ker se pa sedaj tako hrastje po 40 do 60 for. prodaja; bi bila vrednost takešnega gozda 12.000 do 18.000 for. V Ivajncih župnije Negovske je letos neki barantač iz Trsta enemu kmetu za en hrast 140 for. samo za golo deblo ponujal! pa ga ni dal.

(Konec prihodnjič.)

Vrtnarstvo.

Nerodovito sadno drevo, koje še tako črstvo raste, da ga je škoda posekati, se tem prerodi, da semu veje čez polovico porežejo, deblo z drevesnim mazilom dobro namaže, okrog debla zemlja do korenine, izkoplje in z živo rodovito zemljo obsuje.

V sadovnjakih so senice zato velike dobrotnice, ker gosnice in drugi mrčes marljivo pobirajo. Namesto da jih mnogi kratkovidneži lovijo in nevsmljeno davijo, bi boljše bilo, če bi jih k sadnim drevesom s tem vabili in privajali, da bi jim zrele solčnice na drevesa vesili, ktere te ptice zlo rade imajo.

Kako se od dreves lahko in celo odvrne mah in lišaj. — Neki naj imenitnejši vrtnarjev v Parizu ima zmirom v sodih pripravljene vode, v kateri je malo lužne soli (potaše) razto-
ljene; s to vodo pere marljivo drevesa, da na njih ne raste mah in se ne vgnjezdijo mrčesi. — Pri takem ravnanju rasto drevesa urno, dobijo kot zrelo gladko skorjo in tako rekoč železno zdravje; prinašajo pa zatoraj tudi obilno sada.

Navodi k narodnemu gospodarstvu.

(Dalje I del.)

6. Po promenjivanju se roba, blago ali kapital množi; ta pomnožek je enak razločku med tem, kolikor je bilo blago vredno poprej ko se je v drugo predelalo in kolikor zdaj velja. K. p. en fund volne velja 1 fl.; ta se je spredla in ta preja velja 1 fl. 50 kr.; tu se je blago (ali jegova vrednost) za 50 kr. pomnožilo, kar je razloček med prejšno in zdajno veljavo. Se ta preja stke in sukno 2 fl. velja, je prilika drugi takšni razmeri. Pomnožek blaga ali kapitala je enak razločku med prejšno in novo veljavo; to hoče

Dopisi.

reči, da kedarkoli človek kaj prestvarja, veljavo prejšnje stvari vniči in njegovo odškodovanje ali njegov dobiček je tolikošen, kolikor je nova stvar več vredna. Tako kmet potroši seme, gnoj, delo, živež, čas, da setvo pripravi; zamenjuje eno vrsto blaga ali kapitala za drugo in poleg se toliko vbogati, ali blago mu toliko naraste, kolikor je setva več veljave, da mu vse prejšnje stroške naplača.

7. Blago ali kapital more biti po svoji naravi in veljavi dveh vrst: ako mu po promenjivanju vrednost raste in po zamenjivanju nam dohodke donša, se imenuje živ kapital ali blago nadobiček, ako pa kakor mrtvo brez rabe leži in mu veljava nikako ne narašča, imenuje se mrtvo blago, mrtvev kapital.

8. Imamo dalje razločevati kapital ali blago v krožno ali promakljivo in v blago stalno ali nepromakljivo. Roba, ki lastniku koristi, kedar jo predela in prestvari, ali kedar jo od enega mesta na drugo zameni, imenuje se krožno, promakljivo; tako n. p. so poljski pridelki, žito, seno; kmetovo, volna, kože, železo itd., obrtnikovo krožno blago. Različni pripomočki pa in orodje, z katerim se krožno blago pripravlja, lastnik živi in svoj dobiček dobiva, imenuje se nepromakljivo, stalno blago, kakor je n. p. kmetovo: zemlja, plugi, brana, vozi, delavna živina, hrami; obrtnikovo: delavnice, orodje, mašine; trgovčev: železnice, brodogojnice, hrami.

9. Gotovo znamenje nam more biti, da v vsaki družbi, srenji, deželi ali državi, ktera je dobro vredjena in v srečnih razmerah, je obli nagon in želenje si stalen kapital ali blago pomnožiti. Kmet prodava svoje poljske pridelke, vinogradnik vino in zato si poleg drugih potreb nakupi več polja ali zemlje, ktero v njive, travnike ali vinograde predelati more; kupi si k temu tudi več in boljšega orodja, kar mu delo polahčuje, stavi si boljših kozolcev, skednjev in hramov, da pridelano blago leži ohranjuje, da si načiniti boljših hlevov in pri tem tudi na dobro svoje stanovanje ne pozabi. Artizan ali rokodelce poveča svojo delavnico ali fabriko in priiskrbi si boljšega orodja in masin, po katerih se mu delo polahčuje in dohodki množijo. Trgovec da si napraviti boljših hramov ali magazinov, prodajalnic ali štacun, stavi si hiše in tako v obče bolj ko obrtnija napreduje več se napravlja cest, železnice, kanalov in fabrik in drugih koristnih naprav.

10. To pa je celo naravno kakor vele koristno, da v dobrih zadevah je obča težnja za stalen kapital. Krožno blago, bodi si denar ali druga roba, se po kakoršni bodi ne zgodi, kateri smo si sami krivi ali nam drugi, za kar nič ne moremo, lahko zakroži in pogubi; stalen kapital ali blago pa se le po malem porabi. A še več, po stalnem kapitalu pripravljamo si krožnega, pridobivamo si dalje z njim leto za letom več in več primočkov za naše mnogovrstne potrebe: po njem izročuje zarod zarodu od let do let svoje bogastvo, premoženje in srečo.

11. Da pa kateri deželi ali državi stalen kapital res koristi, bogastvo premoženje in srečo donasati more, mora ta biti razumno oskrbljena z vsakovrstnim stalnim kapitalom ali blagom. Kaj pomaga kmetu mnogo lepe plodne zemlje, ako nima z čim prav jo obdelovati? Kaj bi mu koristilo naj več in naj boljših pridelkov, ako jih zapečati in prodati ne more? Kdo se more tam z trgovino baviti, kder ni cest, železnice, plovnihi rek in drugih stvari zato potrebnih? Tako naprej se zapletavajo vse druge takšne razmere. *)

12. Zlo važna vrsta blaga ali kapitala je denar, kateri je v rabi pri vseh že le nekoliko izobraženih narodih; a denar ni druga nego pripomoček ali sredstvo, z katerim leži druge stvari ali pridelke zamenjujemo. Pa ta, kot takšen pripomoček ali sredstvo za zamenjivanje, nikakor ni tolikošen del bogastva in premoženja ktere dežele, kakor se navadno misli: denar je le majhen del bogastva. To vidimo pri posameznih ljudeh, in kakor je pri teh, tako je tudi pri družbah, deželah in državah: vprašajmo n. p. koliko je takšnih kmetov, ki bi imeli toliko gotovega denara kakor je njihovo kmetijstvo vredno? Koliko je drugih ljudi, ki bi ga imeli toliko, kakor drugega blaga? **)

*) Opazka. Dalje si te razmere vsakdo lahko razmišlja in naj pri tem le nekoliko opazuje kakšne so naše zadeve na Slovenskem, kaj so nam naši predniki pripravili in zapustili, kakšna je naša nadloga in zadrega, po tem kakšna je v obče v Avstriji in v posameznih pokrajinah njenih, promotrujmo Hrvaško, a po tej še Srbijo, Hercegovino, Bulgarijo, Bosnijo, kakšen je tukaj in v kakšni razmeri je stalen kapital itd.

**) Opazka. Več o denaru pri oddelku o zamenjivanju.

Maribor dne 19. prosinca. Pojasnilo cenitih „Novic“, da se je le namerilo, da je iz deželnega odbora kranjskega g. Hofbauer na slovensko vlogo nemški odgovoril, da pa se sicer deželni odbor drži pravila na slovenske vloge slovensko odgovarjati, nas je pomirilo, če se tudi ne slažemo s tim, da se cenitih „Novicam“ ne zdi vredno preiskovati, kdo je bil kriv, pisarnica ali referent. Ker pa nam je šlo tukaj za načelo, nikakor pa samo za ta pripetle, bi še radi zvedeli, kako je to, da pisma deželnega odbora nose pod kranjskim grbom napis: „Landesausschuss des Herzogthums Krain.“

Kar pa je dalje brati v „Novicah“, tega pa ne primljemo. Res, da je Zagrebački dopisnik ostro sodil o tako imenovanih prvaki, da vsi Slovenci v Zagrebu tako sodijo, je prav verjetno. Ali da to sodbo pisavec „Novičin“ zavija in naslanja na odbito prošnjo, ter odgovarja s šalivimi zbodlaji na dopisnika, naj v „Gospodarju“, konkurs razpiše na nove prvake, kaj bi k temu rekli? Žal nam je in vsakemu Slovincu mora žal djati, če se v lastnem taboru prepiramo in vendar je do tega prišlo, da različnih misli biti moramo. Tega prepira pa mi krivi nismo. Predmet prepira je, kakor tudi „Novice“ dobro vedo, politika slovenskih državnih poslancev a ne on pripetle slovenske vloge in nemškega odgovora.

V tem prepiru smo mi tukaj že dostikrat svoje stališče izrekli in rečemo tudi zdaj, da smo protivniki politike slovenskih državnih poslancev. Tedaj se slažemo z mnenjem Zagrebačkih Slovencev. To mnenje smo brali tudi v vseh Českih in Hrvatskih narodnih časnikih, smo brali v „Primorcu“, to mnenje smo čuli tudi od rodoljubov iz Koroškega in imamo tega mnenja dopisov od rodoljubov iz Kranjskega in ko je bilo glasovanje o dualistični ustavi, za ktero sta Klun in Svetec glasovala, so to mnenje kakor se nam je zdelo zagovarjali tudi „Novice“. Naprave na Ogerskem, zgodbe na Českem in Hrvatskem, občen političen položaj vse to nas v tem mnenju vedno bolj in bolj potrjuje. In „Novičin“, pisavec za dobro spozna nekako lahkomišelnost, in kakor v službi teh državnih poslancev, se šaliti o tej reči, ki zadeva čast celega slovenskega naroda, rekoč naj se razpiše konkurs v „Gospodarju“, na nove prvake. Kolikor je nam znano, so ti tako imenovani prvaki pri volitvah v deželni in državni zbor dobili mandate kot federalisti. Če so tedaj zdaj dualisti ali dualistovski pomagači, je vrsta na njih, da svoje mandate položijo, našli se že bodo, ako Bog da in sreča junačka drugi poslanci, ki bodo zraven naših pravih prvakov v zvezi s Čehi in Hrvati proti dualizmu in za federalizem delajoči, krepko in vestno zastopali narodno prepričanje, če pa pri volitvah narod propade v menšino, bodo vsaj nasprotniki pa ne našinci pomagači dualistovski. Toliko za zdaj, da odbijemo krivi naval od dopisnika, dopisniku iz Zagreba samemu prepustivši svoje stališče braniti.

V Karloven, 20. januarja. X. + Y. (Gosp. Luka Svetec, ljubljanski nehoteti — več — biti prvaki in tudi „Triglav“ s „podirajočo kritiko“ ponižno in sramožljivo za nje — nima krevlja.) Po letu enkrat se je bil g. L. Svetec v toliko znižal, da se je z nekoliko vrsticami v „Novicah“ oglasil, pozneje je pa hladna jesen in mrzla zima nastala in vsled tega se je popolnoma kakor rajhsratni medved v Beustovi brolg zaril, da bi svoje zimsko spanje v redu dovršil. Ali mi „tako strašansko površni in nepremišljeni“ časnikarski dopisniki, kakor nas s svojega rajhsratski — medvedskega prestola blagovoli imenovati, smo ga vendar le toliko časa pikali in bockali, da smo ga iz zimskega spanja v toliko predramili, da v zadnjih „Novicah“ zarenči, da mu je to naše pikanje „nekdanjemu prvaku“, kakor sam sebe v ravno tistih „Novicah“ „brez dekreta“ imenuje, jako neugodno in da bi mu veliko ljubše bilo, da bi ga mi v miru pustili. Dragi Luka! To Ti jaz na brado rad verjamem in bodi prepričan, da ako bi bil ti lepo ponižno naslonjeni adjunkt na Brdu ali pa mestni komesar v Ljubljani ostal, nihče od nas ne bi bil nikdar ne „premišljeno“ in ne „nepremišljeno“ za Te peresa omočil. Tako pa ker Te je že nesrečna osoda med tisti „Corps“ zanesla, ki ima zastopati naj svetejše pravice naroda, in ki se državno poslanstvo imenuje, bodeš že odpustil, da na tvojo osebo malo bolj natanko obzir jemljemo. Z osebami svojih poslancev se pečajo drugi narodi še vse drugače, nego mi premirni še prepatiarhalni Slovenci; vedel boš morebiti, dragi Luka, akoravno nisi politikar „od kacij par fraz, ki jih človek v kakem časniku